

FILMOTECA A LES ESCOLES 2017-2018

TERRY O'NEILL. Rostres de llegendes

Dossier Cicle Superior de Primària

MATERIAL DIDÀCTIC ELABORAT PER **cliCme**
PETITES EXPERIÈNCIES FOTOGRÀFIQUES

#FilmotecaEscoles

«La fotografia pot ser una finestra:
hi veus el que està passant,
i ho enregistres amb la càmera.
Però també pot ser un mirall,
on t'hi reflecteixes amb allò
que expliques.» (1)

ÍNDEX

1. El retrat com a gènere fotogràfic.....Pàg. 2

Què és la fotografia de retrat?

El retrat de Terry O'Neill.....Pàg. 3

2. Glossari amb imatges

Llum

Localització.....Pàg. 4

Enquadrament

Punt de vista.....Pàg. 5

Composició

Color o blanc i negre?.....Pàg. 6

Càmera de plaques

Càmera de 35 mm.....Pàg. 7

3. Visita i taller a l'exposició temporal.....Pàg. 8

4. Material educatiu per treballar a classe

Proposta 01 de treball amb el retrat a l'escola. GIMCANA FOTOGRÀFICA.....Pàg. 9

Proposta 02 de treball amb el retrat a l'escola. LLEGIR FOTOGRAFIES.....Pàg. 10

5. Referències de les fotografies de Terry O'Neill.....Pàg. 12

6. Recursos en xarxa..... Pàg. 13

Contacte..... Pàg. 14

1. El retrat com a gènere fotogràfic

Què és la fotografia de retrat?

El retrat es considera un gènere en si mateix dins la fotografia (en tenim de diferents: la fotografia de paisatge, la fotografia de carrer, la fotografia de bodegó, la fotografia d'arquitectura, etc.)

La paraula “retrat” prové del Renaixement, que en italià era “RITARRE”: re-presentar les coses tal com les veus, és a dir fer les coses tal com les veus, treure'n el doble, re-presentar.

En l'exposició que vindreu a veure a la Filmoteca, veurem com la paraula retrat evoluciona, més enllà de la seva pròpia definició, no només representem amb el retrat sinó que parlem, definim, expliquem, narrem, construïm un relat amb les imatges que parlen de nosaltres mateixos i dels altres. Així doncs podríem afirmar que:

LES IMATGES SÓN EINES PER DEFINIR-NOS, MOSTRAR-NOS I COMUNICAR-NOS, només destaquen aquelles que han sabut traduir gràcies a una peculiar combinació de llum, espai i composició, alguna veritat de la persona.

El retratat cerca transmetre un determinat missatge personal en la imatge, mentre que l'objectiu del retratista, en molts casos, és ensenyar allò que amaga aquell que està davant la càmera. En qualsevol cas és un joc de miralls, que a cops respon a la necessitat d'explorar la identitat pròpia i aliena.

Quin és el repte d'un fotògraf per aconseguir un bon retrat?

EXPRESSAR amb l'enquadrament i el punt de vista. Observar la llum i l'ombra, en relació amb l'espai i el subjecte retratat, quina relació s'estableix entre el protagonista, la llum i l'ombra.

Aconseguir la millor **LLUM, LOCALITZACIÓ, ENQUADRAMENT, PUNT DE VISTA I COMPOSICIÓ**, per mostrar el subjecte o subjectes retratats.

El retrat de Terry O'Neill

L'estil natural i inconfusible d'aquest fotògraf neix de la conjunció de dos factors: l'ús de la càmera de 35 mm., molt més lleugera i còmoda d'utilitzar que les habituals de l'època (càmeres grans i pesades de plaques), i l'accés excepcional als fotografiats, amb els quals passava dies sencers com si fos un d'ells: "tots els fotògrafs utilitzaven encara pesades càmeres amb grans plaques. Jo anava amb la meua petita càmera de 35 mm. que molt pocs coneixien. Aquesta càmera, que em permetia prendre les fotos de manera més espontània, discreta i directa, va ser com una porta de benvinguda a la fama". (2)

Segons O'Neill, hi ha tres regles imprescindibles per ser un gran fotògraf: ser el més invisible possible, tenir una gran paciència i saber combinar una gran discreció amb uns grans dots de relacions públiques.

2. Glossari amb imatges

Llum. Com és la llum? Hi ha prou llum? És suau o dura? Artificial o natural? D'on ve?

Aquesta qüestió implica observar i decidir si un element formal i expressiu bàsic, com és la llum d'una escena, ja ens funciona o hem d'esperar, tornar en un altre moment del dia més o menys lluminós, alterar-la, reforçar-la, filtrar-la... Si escollim una llum natural per la nostra fotografia o pel contrari millor artificial. La llum pot ser dura o suau i difosa, això té una clara influència en l'ull i la percepció de l'escena. Hem d'observar-la i decidir-ho.

fotografia 1

fotografia 2

2. Cita del fotògraf Terry O'Neill, Londres 1938

Localització. Hem trobat una bona localització on farem la fotografia? Hi hem pensat?

Pot tractar-se d'un lloc trobat o cercat prèviament. Un espai dóna molta informació nostra o del que hi passa, pensar-hi és important: no és el mateix fer un retrat amb un fons de paisatge que en un interior. El sentit i la informació que ens proporcionen és ben diferent. Cal decidir què aporta més a la nostra imatge, quina localització transmet millor el que volem expressar.

fotografia 3

fotografia 4

Enquadrament. Quin enquadrament volem per a la imatge?

Aquesta és una de les decisions més significatives per a qualsevol fotògraf: què deixem a dins i a fora de l'escena? Què mostrem i què no? Té unes implicacions bàsiques en la comunicació de la imatge, implica una intenció clara per part del fotògraf. Un enquadrament pot ser molt explícit o pel contrari molt subtil, molt ampli com un pla general, o concret i petit com un pla de detall. En cada cas, el que ens mostra i com ho mostra és diferent. En un retrat podem mostrar un detall de la cara només, fer-lo de cos sencer, o fragmentar-lo. Com més tancat sigui l'enquadrament, més propers estem del subjecte fotografiat. Podem fer un enquadrament de l'escena en vertical o en horitzontal, el que proporciona també una sensació diferent en l'espectador.

fotografia 5

fotografia 6

Punt de vista. Com ens posicionem quan fotografiem? Ho fem sempre igual?

Quan fotografiem hem d'escollir un punt de vista respecte a l'escena i el subjecte principal, i també un angle de visió. Des d'on mirem? Picat (de dalt a baix), contrapicat (de baix a dalt), a nivell, frontal, lateral, de darrere. El que triem provocarà inequívocament un tipus d'apropament o allunyament vers l'escena, o un tipus de sensació respecte a la imatge.

fotografia 7

fotografia 8

Composició. Ens fixem si hem fet una bona composició de l'escena. Està en equilibri? Hi ha línies de fuga? Hi ha línies verticals, horitzontals o diagonals? La composició és l'art d'organitzar els elements que conté la imatge, línies, objectes, llum... Componem quan enquadrem. També, i si és possible, podem moure els elements que hi ha en escena i organitzar-los cercant equilibri i destacant els elements que volem fer més visibles.

fotografia 9

fotografia 10

Color o blanc i negre?

El color estableix l'atmosfera més ràpidament que qualsevol altre element que es pugui col·locar en una imatge. És clar que el color transmet diferents sentiments o emocions, i saber com actua en les nostres fotografies farà que sapiguem com usar-ho per transmetre allò que volem explicar.

El blanc i negre simplifica, és més simbòlic, ja que elimina la variable del color de les fotografies. En eliminar el color se centra més l'atenció en altres elements com per exemple la textura. És per això que funciona bé la fotografia en blanc i negre sobre el rostre, per exemple, de persones grans. En eliminar el color cobren protagonisme les formes que apareixen a l'interior de la fotografia. En absència de color el contrast, cobra protagonisme entre les zones clares i fosques..

fotografia 11

fotografia 12

Càmera de plaques

Les primeres càmeres de gran format consistien en un cos enorme o una manxa que unia l'objectiu i el pla, on es disposaven grans plaques de fusta que després serien de metall, en les quals a dins es disposaven els vidres pintats amb una emulsió fotosensible. Tot i que van anar evolucionant i cada vegada foren més petites i assequibles, seguien essent càmeres complexes. El 1924 apareix la primera càmera de rodet i, a poc a poc es deixarien d'utilitzar les càmeres de plaques.

Càmera de plaques de fusta

El fotògraf Weegee amb la seva càmera de plaques

Càmera de 35 mm.

Fa referència al format de pel·lícula que utilitzaven aquestes càmeres. També és el nom comú per a un format de pel·lícula o format del sensor d'imatge (en el cas de les càmeres digitals) de 24 x 36 mm utilitzat en fotografia. La pel·lícula fotogràfica és una emulsió que conté una substància sensible a la llum com el nitrat de plata sobre una capa plàstica. Les més modernes capes fotosensibles són de sals d'argent, amb un mida variable del vidre que afecta la sensibilitat de la pel·lícula. Quan aquesta emulsió és sotmesa a una exposició controlada de llum la imatge queda gravada a la pel·lícula. Per obtenir una imatge final, inalterable en futures exposicions a la llum (una fotografia) se li apliquen a la pel·lícula una sèrie de processos químics, en un procés anomenat revelatge fotogràfic.

A causa de la seva rapidesa d'acció i manejabilitat, la càmera Leica va ser considerada una veritable referència i un símbol d'adaptació a totes les exigències dins del món fotogràfic. Reporters i fotògrafs de premsa la van donar a conèixer a escala mundial, ja que la seva facilitat d'ús, i la seva manejabilitat feien de la Leica una càmera tot terreny amb una altíssima qualitat d'imatge.

La seva grandària la feia molt discreta, cosa que va afavorir el seu ús en situacions conflictives, o quan es requeria passar desapercebut. Fotògrafs i fotògrafes reconegudes com Gerda Taro, Sebastião Salgado, Diane Arbus, Cartier-Bresson, Robert Capa, o Terry O'Neill van fer de la Leica un dels seus segells d'identitat i moltes de les fotografies que han passat a la història s'han disparat amb aquestes càmeres.

Càmera LEICA de 35 mm

Rodet de Pel·lícula de 35 mm

Pel·lícula de 35 mm

3 . Visita i taller a l'exposició temporal

A. PART TEÒRICA:

A partir de l'observació de les fotografies, analitzarem amb els nens i nenes conceptes fotogràfics tant tècnics com conceptuals: color, blanc i negre, punt de vista, enquadrament, composició, el gest, l'actitud, etc. Farem que ells i elles siguin els protagonistes en les seves opinions i dirigirem la conversa cap a una lectura de les imatges profunda i adequada per a la seva edat.

Analitzar:

- . Gairebé totes són en b/n: llenguatge abstracte, molt expressiu amb les llums i contrastos.
- . Com és la llum en aquesta fotografia? El punt de vista? I l'enquadrament?
- . Què expressa la imatge? Soledat, fragilitat, alegria, melangia, vitalitat, vellesa...?
- . Què ens suggereix un retrat? Pensem en el que vol transmetre el fotògraf.
- . Fotografia planejada versus fotografia espontània.
- . Ens expliquen històries aquestes imatges? Imaginem la història que hi ha al darrere?
- . Ens parlen de com són els models? I de com estan en aquest moment?
- . Podem sentir una fotografia?
- . Trobem relacions entre les persones de la fotografia i nosaltres: semblances o diferències.

Les respostes a aquestes preguntes ens donen pistes de qui hi ha darrere de cada fotografia i què volia transmetre el fotògraf. Aquestes qüestions ens permeten endinsar-nos en les nostres sensacions envers les imatges, què ens diu la fotografia a cadascun/a de nosaltres i quines emocions ens provoca.

B. PART PRÀCTICA

Realització d'un senzill qüestionari on, mirant les fotografies, hauran de respondre unes preguntes. D'aquesta manera aconseguim que els nens i les nenes s'apropin a les imatges i les observin amb cura.

Qüestionari per al dia de l'exposició:

1. Quina foto us ha agradat més i per què (posar títol/autor/any).
2. Quin és el gest del/s models?
3. Com és l'enquadrament/tipus de pla? (obert, tancat...)
4. Quin és el punt de vista? (picat, a nivell, contrapicat...) Per què?
5. Com descriuries la llum en la imatge triada?
6. És una fotografia planejada o espontània?

Mentre fan el qüestionari muntarem un set fotogràfic, perquè vagin passant els nens i nenes. Tenint en compte el que hem treballat, cadascun dels/les participants farà un retrat a un/a company/a. Anirem canviant el quadre de llums per crear efectes diferents en cada retrat. Utilitzarem filtres de colors i treballarem el blanc i negre i el color.

4. Material educatiu per treballar a classe

Proposta 01 de treball amb el retrat a l'escola

GIMCANA FOTOGRÀFICA

Us proposem fer aquesta seqüència de fotografies per observar i aprehendre tots els conceptes esmentats i posar-los en pràctica. Ull! No cal córrer i fer-ho tot, és una proposta de treball on heu de gaudir però també pensar, observar decidir, i fotografiar; és a dir: l'objectiu és el joc però també la reflexió i pensament crític a l'hora de realitzar les vostres imatges.

Us proposem doncs fer alguns retrats en color i altres en blanc i negre dels companys de classe, treballant per grups i mostrant cadascú allò que veu dels companys.

AUTORETRATS (quan un es fotografia a si mateix, avui conegut com a "selfie")

1. Fem un autoretrat de la nostra ombra! (Com està? Contenta? Enfadada? Juganera? Vergonyosa? Trista?...).
2. Fem un autoretrat on no sortim... però que parli de nosaltres (un objecte, un paisatge, un espai, o un color pot definir-nos a la perfecció!).
3. Fem un autoretrat de la nostra cara (Com la mostrem? Com ens trobem avui? La mostrem seriosa, contenta o neutra? L'ensenyem o la tapem?).

RETRATS (Quan fotografiem a un altre o altres)

1. Un company o companya ens fa un retrat: com em veieu avui? Deixem que un company que ens conegui bé ens retrati... Com ens ha trobat avui? Contents, tristos, enfadats, distrets... El nostre company decidirà com ens ha trobat avui i ens farà la fotografia.
2. Busquem un fons que parli de l'alegria, retratem-hi a un company: com el retratarem? Quina actitud li farem posar al model?
3. Busquem un fons que parli de tristor i retratem a un company: com el retratarem? Quina actitud li farem posar al model?
4. Busquem un fons que ens agradi molt i li fem una foto a un company.
5. Fem un retrat d'un gest en un company/a: quin és el gest que heu triat?
6. Busquem un fons que faci ressaltar la figura i li fem un retrat d'esquena a un company/a: quina sensació ens dóna un retrat fet d'esquenes?
7. Fem un retrat en contrallum (amb el sol darrere del retratat): quin sentiment us transmet aquesta imatge?
8. Fem un retrat on no aparegui la persona retratada però la descrigui.
9. Posem filtres de color a la càmera i fem fotos a un company/a. Cada color descriurà un sentiment, vosaltres trieu i ho expliqueu amb les vostres imatges.
10. Ens retratem de molt a prop? Quines sensacions ens donen les imatges?
11. Fem una fotografia de grup. Com disposem als models en l'espai retratat?

RECORDEU!!!!

1. Cerquem i escollim una bona localització. A on farem la fotografia i a on col·locarem el/la model?
2. Té una bona il·luminació? Hi ha prou llum? És suau o dura? Artificial o natural? D'on ve?
3. Volem disparar en B/N o en color? En fem una de cada manera i veiem què passa?
5. Decidim quin és el nostre punt de vista. Des d'on mirem? (picat, contrapicat, a nivell, frontal, lateral o de darrere...).
6. Quin enquadrament volem per a la imatge? Volem estar a prop o lluny? Més a l'esquerra o a la dreta? Què introduïm en la imatge i què deixem fora?
7. Ens fixem si hem fet una bona composició del retrat. Està en equilibri?
8. Quina actitud té el model? Li diem què ens agradaria que fes? Volem que ens miri o no? Volem que es mogui? El deixem posar com vulgui?
9. Resolució de les imatges. Mirem abans de començar la mida de les nostres imatges.

Proposta 02 de treball amb el retrat a l'escola

LLEGIR FOTOGRAFIES

Per a realitzar bons retrats hem de ser capaços de llegir imatges, per extreure'n conclusions que després aplicarem a la realització de les nostres fotografies. Llegir una fotografia significa mirar-la amb deteniment, escoltar-la visualment, analitzar cadascun dels detalls que la formen, estudiar-la per treure-li el màxim d'informació possible i descobrir coses que en una vista més superficial ens amagava.

Llegir una fotografia i analitzar-la són dos processos que estan molt propers, però no són el mateix: llegir una imatge significa, doncs, observar-la, estudiar-la, mirar-la atentament. Analitzar-la comporta reflexionar sobre tot el que hem "llegit", per extreure'n conclusions.

Mostreu diferents retrats extrets de l'exposició per tal d'aprendre a llegir-los. Us suggerim compondre una narració escrita, a partir de les respostes que fareu a les següents qüestions:

Quines preguntes ens podríem fer en llegir una fotografia?

1. Què t'impacta? (La primera impressió que t'ha causat quan l'has vist).
2. Què t'ha transmès? Quina història creus que explica?
3. Describeu la fotografia com si la persona que t'escolta no la veiés.
4. És una fotografia en blanc i negre o en color? Creus que el fet de ser d'una manera o altra afecta la imatge resultant?
5. La localització que ha triat el fotògraf és important per a la imatge? Ens ajuda a entendre el contingut de la imatge, el lloc escollit?
6. Quina és la llum de la fotografia, natural o artificial? Suau o dura?
7. Com estan organitzats els elements en l'escena? Estan reordenats o penseu que el fotògraf l'ha trobat així?
8. El/la model està posant o és una fotografia espontània?
9. Us agrada? Per què?

5. Referències de les fotografies de Terry O'Neill:

1. Ava Gardner al rodatge de *The life and times of Judge Roy Bean*. Arizona, 1973.
2. Romy Schneider. St Tropez, 1982.
3. Richard Burton al rodatge de *Staircase*. París, 1970.
4. Jane Fonda en un descans del rodatge de *Julia*. Norkflok, 1977.
5. Ursula Andress al rodatge de *She. La diosa del fuego*. Londres, 1965.
6. Tom Jones. Pontypridd, Gales, 1974.
7. The Rolling Stones a Hanover Square. Londres, 1964.
8. Peter Cook i Dudley Moore. Beverly Hills, 1975.
9. Faye Dunaway al dia següent de rebre l'Oscar. Beverly Hills, 1977.
10. Sean Connery en un decorat de *Diamonds Are Forever*. Las Vegas, 1971.
11. The Rolling Stones Tin Pan Alley. Londres, 1963.
12. Audrey Hepburn. París, 1966.

6. Recursos en xarxa

Entrevista a l'autor:

<http://www.rtve.es/alcarta/videos/uned/uned-terry-oneill-rostro-leyendas-10-01-14/2322287/>

Programa de ràdio on parlen de Terry O'Neill i el seu treball:

https://www.ivoox.com/vida-otros-terry-o-neill-audios-mp3_rf_16894757_1.html

Nota de premsa en la inauguració de l'exposició a la Fundació Telefònica:

https://espacio.fundaciontelefonica.com/wp-content/uploads/2013/09/Terry_ONeill_NP.pdf

Interessantíssima entrevista a Terry O'Neill (anglès):

<https://www.youtube.com/watch?v=G18uSINBZN4>

Enllaços a les xarxes socials de Terry O'Neill:

Terry O'Neill a Instagram:

<http://www.instagram.com/terryoneillofficial>

Terry O'Neill a Twitter:

www.twitter.com/terry_oneill

Terry O'Neill a Facebook:

www.facebook.com/terryoneill

Pàgina a pàgina d'un fotollibre sobre Terry O'Neill:

<https://www.youtube.com/watch?v=0WuwP1v0kj8>

Contacte

Si voleu aprofundir en aquest o en altres aspectes del cinema, els docents disposen d'accés gratuït a la Biblioteca del Cinema de la Filmoteca de Catalunya, amb tot tipus de recursos i bibliografia sobre cinema i cultura audiovisual.

Filmoteca de Catalunya

Filmoteca per a les escoles

filmoteca.escoles@gencat.cat

<http://filmotecaescoles.blog.gencat.cat>

<http://www.filmoteca.cat/web/serveis-educatius/filmoteca-per-a-les-escoles>

Telèfons: 935565195/ 935565198

CliCme

PetitesExperiènciesFotogràfiques

www.clicme.es

www.clicmeblog.blogspot.com

www.facebook.com/PetitesExperienciesFotografiques

Telèfons: Eugènia Ortiz 699350848/ Mon Casas 600259084